

Tomáš Baťa

Socha Tomáše Bati v [Otrokovicích](#)

Tomáš Baťa ([3. dubna 1876 Zlín](#)^[1] – [12. července 1932 Otrokovice](#)) byl československý podnikatel, „král obuvi“ – tvůrce světového obuvnického impéria, starosta Zlína (1923–1932) a veřejný činitel.

Spolu s bratrem Antonínem ml. a sestrou Annou založil v roce [1894](#) ve Zlíně obuvnickou firmu [Baťa](#) a postupně z ní vytvořil rozsáhlý komplex výroby, obchodu, dopravy, služeb a financí, byl jedním z největších [podnikatelů](#) své doby. Zavedl originální metody řízení výroby a obchodu a také systém motivace pracovníků ([Baťova soustava řízení](#)), dokázal ovlivnit množství budoucích [ekonomů](#). Jeho postupy byly na tehdejší podnikání revoluční a jsou stále užívány jako příklady [top managementu](#).^[zdroj?] Rozsahem svých aktivit (35 oborů výroby, obchodu, dopravy, služeb a financí) působil na úroveň podnikání v [Československu](#), nízkými cenami svých bot ovlivnil profil spotřebního průmyslu. Spolu s budováním svého továrního areálu dokázal podle svých představ přebudovat město [Zlín](#). Jako jeho starosta prosadil koncepci zahradního města s originální [funkcionalistickou](#) architekturou; ze Zlína se tento styl šířil spolu s Baťovými továrnami do dalších míst v Československu, [Evropě](#) a [Severní Americe](#). Vytvořil rozvětvený vzdělávací systém. Svě zaměstnance motivoval k využívání zdokonalovacích kurzů celoživotního vzdělávání, zřídil pro ně odbornou školu (Baťova škola práce pro Mladé muže a Mladé ženy). Jako starosta Zlína prosadil zavedení experimentálních forem veřejného školství (zlínské pokusné školství). Zřízením nemocnice ve Zlíně položil základy k moderní péči ve městě a regionu. Prosazováním projektů dálkové železniční, letecké, říční a silniční dopravy mířil ke zlepšení soustavy komunikací v rámci zlínského regionu i celého Československa. Velkou celoživotní oporou Tomáše Bati, jak v soukromém životě, tak i v podnikání, byla jeho žena Marie, vídeňská Češka z velmi^[zdroj?] dobré rodiny. Byla velmi činnou v sociální a zdravotní sféře. Díky svým aktivitám se stala velmi uznávanou osobností ve Zlíně.^[2]

Dětství[\[editovat\]](#) | [editovat zdroj](#)

Tomáš Baťa pocházel z rodiny, která se po staletí zabývala ševcovstvím. První zmínka o ševci jménem Lukáš Baťa (Batiu, Batiku, Batu) je z roku 1667.^[3] V sousedních [Želechovicích](#) je již roku 1644 téhož příjmení (snad významem "táta")^[4] Jánoš Baťů a Jan Batík a již roku 1580 Václav Batiů.^{[5][6]} Tomáš, třetí dítě Antonína Bati, se narodil [3. dubna 1876](#) ve [Zlíně](#) v Dlouhé ulici.^[3] Ve věku 8 let mu zemřela matka. O dva roky později se jeho otec rozhodl znovu oženit a zároveň přestěhovat rodinu a živnost do [Uherského Hradiště](#). Tomáš tak přešel do tamní školy, kde se místo [českého jazyka](#) vyučoval [jazyk německý](#).

První řemeslnické krůčky[\[editovat\]](#) | [editovat zdroj](#)

Už ve věku 12 let se začal zajímat o řemeslo. A to nejen jak boty vyrábět, ale také jak je co nejlépe prodat. V té době už v podstatě ovládal vše, co mu k živnosti ševce postačovalo. Ve 14 letech odešel mladý Tomáš z domova. Proti vůli svého otce odjel do [Prostějova](#), kde pracoval u firmy Fäber vyrábějící ševcovské stroje. Tam se velmi zajímal o stroje ulehčující a zrychlující práci ševců. Brzy však dostal výpověď, protože se jeho zaměstnavatelé obávali konkurence. Tomáš se vrátil do otcovy dílny, ale po vzájemné neshodě odjel bez peněžních prostředků do [Vídne](#) za svou sestrou Annou. Ta mu finančně vypomohla a mladý Tomáš začal podnikat na vlastní pěst ve vlastní dílně. Jeho horlivost po zisku byla ovšem záhy ukončena neznalostí tamějšího trhu. Navíc neměl úřední povolení vykonávat řemeslo. Proto se v doprovodu svého otce vrátil zpět do [Uherského Hradiště](#), kde se stal obchodníkem.

Podnikatelské začátky[\[editovat\]](#) | [editovat zdroj](#)

V roce [1894](#) se nechali Tomáš, bratr Antonín a sestra Anna vyplatit svým otcem z rodinného podniku. Od své zesnulé matky dostali věno 800 zlatých, se kterým ve [Zlíně](#) založili obuvnickou živnost, ohlášenou na nejstaršího

sourozence [Antonína Baťu ml.](#) Podle tehdejších norem nebyl totiž Tomáš ještě plnoletý. Původně žádali o povolení obuvnické živnosti v Uherském Hradišti, kde jim město jejich záměr provozovat živnost na výrobu obuvi a vybudovat obuvnický podnik, nepovolilo. Ve Zlíně však získali pro své podnikání pochopení a souhlas k zahájení výroby obuvi. Tím město Zlín posvětilo, aniž by o tom radní dopředu věděli, založení základů budoucího obuvnického komplexu. Sourozenci Baťovi zpočátku vyráběli valašskou prošívanou houněnou obuv na symetrickém kopytě. (Jde o stejný tvar kopyta pro levou i pravou nohu). Při její výrobě využívali především práce domácích dělníků. Zaměstnávali okolo 10 dělníků, kteří museli pracovat fixní pracovní dobu, za kterou dostávali pravidelnou týdenní mzdu. Tento způsob řízení podniku byl na tu dobu velice neobvyklý, ale také velmi průkopnický.

V létě **1895** byl veškerý jejich majetek zastaven na splátky a směnky, které už nebylo možné platit. Začaly jim hrozit žaloby ze stran věřitelů. Přišla krize a Baťovi zjistili, že jsou na dně. Když Antonín odešel „na vojnu“, ujal se vedení podniku Tomáš. Pokusil se zbavit dluhů a to způsobem, který sám popisuje těmito slovy:

„Brzy si mne práce podrobila celého. Všechno požehnání mého života počalo se tohoto dne. Pochopil jsem svoji pošetilost v napodobování lenošných lidí, ať pánů či nepánů. Vykonáváním všech dělnických prací našel jsem cesty, které vedly k úspoře materiálu i zjednodušení dělníkovy práce... Suroviny nosil jsem na zádech z [otrokovického](#) nádraží od půlnocního vlaku, deset kilometrů od [Zlína](#). Do rána jsem s jedním dělníkem nakrál materiál a ráno vydal dělníkům. Dělníci pracovali ve dne v noci, až bylo dílo hotovo. Pak zase dělníci vyspávali a já jel v noci odvézt zboží, dovézt novou surovinu a i peníze na výplatu... Sám jsem nakupoval materiál, sám jej pořezal nebo stříhal, sám rozdělil mezi dělníky, sám přijal a prohlédl pár po páru, sám vyplatil dělníky, sám provedl všechno knihování a vyúčtování...“

Léta rozkvětu firmy [\[editovat\]](#) | [editovat zdroj](#)

Typické rodinné domky pro zaměstnance Baťových závodů

Do léta **1896** se Tomáš dluhů zbavil. Brzy nato však měla firma postihnout další pohroma. Firma Koditsch a spol., u níž měli všichni ševci, včetně Baťových, uloženy směnky, zkrachovala. Firmu Tomášova otce to zruinovalo. Tomáš se ovšem nechtěl vzdát. Přišel s inovacemi, které měly tuto situaci vyřešit. Rozhodl se začít šít boty z plátna. Plátno bylo mnohem levnější a dostupnější než pravá kůže. O tzv. „baťovky“ (plátěné boty s koženou podešví a elegantní špičkou z pravé kůže) začal být díky reklamě obrovský zájem. Výroba se rozjížděla ve velkém, proto Baťa roku 1899 zakoupil v [Německu](#) první šicí stroje s ručním pohonem.

[Anna Baťová](#), sestra obou bratrů, se zasloužila o prosperitu firmy Baťa. Převzala od bratrů ekonomiku firmy a svým přístupem neumožnila zbytečné plýtvání či nekonceptní rozhazování získaných finančních prostředků. Působila zde do svého provdání r. **1898**.

V roce **1897** byly všechny dluhy zaplacené. Po dokončení stavby [železniční trati z Otrokovic do Vizovic](#) postavil Tomáš svou první výrobní budovu, v ní roku **1900** zaměstnával 120 lidí. Postupem času odkoupil další pozemky na území města [Zlína](#), kam začal rozšiřovat firemní infrastrukturu. Tomáš Baťa firmu přejmenoval ke dni 1. srpna 1900 na veřejnou společnost T&A Baťa. Hlavní činnost byla výroba plátěné a houněné obuvi. Firma byla v rozkvětu, ale její spoluzakladatel a bratr Tomáše [Antonín Baťa ml.](#) vážně onemocněl [tuberkulózou](#).

Za zkušenostmi do USA [\[editovat\]](#) | [editovat zdroj](#)

Tomáš Baťa přenechal na čas vedení podniku svému spolupracovníku Štěpánkovi a rozhodl se odjet do [Ameriky](#), získat nové zkušenosti se způsoby organizace práce, výplaty zaměstnanců a uskladnění polotovary pro výrobu obuvi. Po skoro půlročním pobytu v USA přijel na jaře **1905** a do [Zlína](#) přivezl s sebou nové plány výstavby továrních budov i nadšení pro americký směr [managementu](#). Objednal též nové výkonnější stroje přímo z USA. Po svém návratu začal také Baťa stupňovat požadavky na dělníky: za špatně provedenou práci jim udílel pokuty ve formě srážek ze mzdy. Nepřístupil na požadavky sociálně-demokraticky orientované odborové organizace, následkem čehož se uskutečnila stávká zaměstnanců. Baťa nastalou situaci vyřešil výpověďmi pro všechny stávkující a na jejich místo přijal nové, nekvalifikované pracovníky.

Léta v čele firmy [\[editovat\]](#) | [\[editovat zdroj\]](#)

V roce [1908](#) zemřel těžce nemocný [Antonín Baťa](#). Tomáš zůstal jediným vlastníkem firmy T&A Baťa, jejímž hlavním cílem zůstávala výroba lehkých bot. V roce [1910](#) bylo v podniku zaměstnáno asi 350 dělníků, denně se vyrobilo více než 3000 párů bot. S rostoucím objemem produkce rostla také imigrace nových pracovních sil. Nastal problém, kam všechny dělníky ve [Zlíně](#) ubytovat. Proto Baťa začal s výstavbou tzv. [Baťových domků](#). Spolu s nimi vznikly ve [Zlíně](#) další budovy, které dnes tvoří charakteristickou architekturu celého města. V roce [1912](#) přešly obuvnické dílny na výrobu celokožené obuvi. Byly také prováděny opatření k prohloubení racionalizace a intenzifikace práce. Firma uzavírala s dělníky pracovní smlouvy, podle nichž dělníkům, kteří nedosáhli předepsaného pracovního výkonu, účtovala k náhradě tzv. ztráty na režiích. Jinak byli dělníci pokutováni za nedostatečně a špatně provedenou práci. V témže roce se Tomáš Baťa oženil s dcerou správce vídeňské [Dvorské knihovny Ferdinanda Menčíka Marií Menčíkovou](#). Po dvou letech přišel na svět jeho jediný syn [Tomáš II.](#)

Válečné období [\[editovat\]](#) | [\[editovat zdroj\]](#)

Hned na začátku [první světové války](#) dostala firma zakázku na výrobu 50 000 párů vojenských bot, tzv. bagančat. Počet pracovníků i denní pracovní výkon rychle rostly. Stovkám mužů se pomocí práce v továrně podařilo vyhnout povolávacím rozkazům, protože firma vyráběla pro [rakousko-uherskou](#) armádu. K válečným poměrům patřilo také to, že v podniku pracovala skupina ruských válečných zajatců. Od roku [1914](#) do roku [1918](#) se počet Baťových zaměstnanců zvýšil desetinásobně. ^[zdroj?] Na konci války činila denní výroba téměř 6 000 párů obuvi a odhaduje se, že polovina armádních bot byla právě odsud. Byla zřízena vlastní koželužna a zakoupeny velkostatky pro zásobování dřevem a potravinami pro zaměstnance. Vlastní výrobou surovin firma ušetřila na nákladech. Ze stejného důvodu začala otevírat vlastní prodejny nejen ve Zlíně, ale po celém státě: v [Praze](#), v [Liberci](#), ve [Vídni](#), v [Plzni](#) a dalších městech.

Poválečná krize [\[editovat\]](#) | [\[editovat zdroj\]](#)

Bezprostředně po skončení války byla firma postižena odbytovou, výrobní a finanční krizí, způsobenou ztrátou válečných dodávek, stagnujícím zahraničním obchodem a sníženou koupěschopností obyvatelstva. Na konci roku [1918](#) začala firma tuto krizi řešit tím, že zřizovala osobní účty svým zaměstnancům z jejich vlastních mezd a vkladů. Tato konta byla úročena 10% úrokovou mírou. Tyto naspořené peníze byly použity jako investice do provozního kapitálu, ačkoliv zaměstnanci si po udání důvodu mohli tyto účty vybrat. Toto řešení krize mělo jen dočasný charakter. V roce [1919](#) se začalo v Baťových závodech stávkovat. Baťa již nemohl tuto stávku potlačit, tak nechal založit odborové organizace, kam si mohli dělníci volit své zástupce. Krize vyvrcholila o rok později, kdy došlo k celonárodní dělnické stávce. To zapříčinilo vznik [Komunistické strany Československa](#). Tovární sklady byly zaplněny zbožím, v něm uložený kapitál se nehýbal a chyběl. Proto se Tomáš Baťa rozhodl k odvážnému a důmyslnému kroku. Dvakrát snížil cenu obuvi, čímž chtěl vyprodat sklady. Nakonec snížil ceny o 50 % a mzdy o 40 %. Pracovníkům to vykompenzoval tím, že jim poskytl určité slevy (např. 50% zlevnění zboží ve firemním konzumu). Poloviční ceny působily jako magnet na zákazníky. Zásoby bot se výborně prodávaly a Baťa inkasoval deflací drahocenně zhodnocené peníze. Tímto opatřením prorazil krizové sevření, a jeho levné boty začaly ovládat trh. Čtyři písmena [BAŤA](#) se staly všudypřítomným symbolem odvážného a úspěšného podnikání. V roce [1923](#) měla síť prodejen Baťa již 112 poboček. V témže roce se Baťa rozhodl sestavit svoji kandidátní listinu ve volbách do obecního zastupitelstva s heslem „*Chci pracovat pro všechny. Bojovat proti bídě.*“ Volby vyhrál, získal 17 mandátů ze 30 a stal se starostou.

Plánovité hospodářství [\[editovat\]](#) | [\[editovat zdroj\]](#)

Noví dělníci, kteří do Zlína přicházeli ve dvacátých letech 20. století za prací, byli okamžitě přijati na pracovní smlouvu do hlavní výroby, případně nastoupili dle vlastní specializace – stavaři, elektrikáři, chemici, atd. do dalších, nově tvořících se provozů firmy. Ti nejlepší z celého podniku měli možnost po pracovní době navštěvovat Baťovu školu práce k získání vyšší kvalifikace, vyšší odbornosti, mohli se věnovat výuce cizích jazyků. V této škole viselo Baťovo heslo: "Neříkej mi, že to nejde – řekni mi, že to neumíš". To vše vedlo postupně k získávání řídicích a manažerských funkcí jak v Československu, tak i v nově zakládaných pobočkách po celém světě.

„Konejme jen takovou práci, která slouží veřejnosti. Obchod je služba lidu. Čím důkladněji pochopí obchodník tuto pravdu, tím více bude rozšiřovat okruh lidí, kteří budou stát o obchodní spojení.“

Baťa se začal v roce [1919](#) orientovat na zahraniční obchod. V zahraničí budoval obchodní síť prodejen. Prodával za ceny pod cenovou úrovní konkurence, čímž ji dokázal likvidovat. Výroba vzrůstala, na konci roku [1925](#) pracovalo v Baťově koncernu 5 200 zaměstnanců. V prvním sestaveném desetiletém plánu předpovídal denní výrobu 100 000 párů bot, ale tento plán byl po roce překonán téměř o dvojnásobek. Proto se začaly tvořit roční plány, které v sobě zahrnovaly plány veškerých oddělení výroby. Ty byly dále

rozděleny na týdenní plány a ty pak na denní programy. Tudíž na každý den byl stanoven přesný obrat, kterého muselo být dosaženo.

Samosprávné dílny[[editovat](#) | [editovat zdroj](#)]

Další revoluční inovací bylo vytvoření hospodářských jednotek, které měly vlastní účet zisků a ztrát. Tyto samosprávné dílny tvořily základní buňku celého podniku. V čele stál mistr, který za vše nesl zodpovědnost. Každé oddělení (dílna), v pravém smyslu slova, kupovalo ve výrobním procesu od předcházejícího oddělení zboží, které po zpracování zase prodávalo následujícímu oddělení. Přitom si muselo pečlivě polotovary překontrolovat a převzít – jak je jednou převzalo, neodvolatelně odpovídalo za kvalitu. Tím Baťa ušetřil na kontrolorech, a přitom vyráběl ve špičkové kvalitě. Na tento systém navazoval systém správních budov, který fungoval na podobném principu.

System mezd[[editovat](#) | [editovat zdroj](#)]

Tomáš Baťa užíval čtyři základní druhy [mezd](#):

- pevná mzda – brali technicko-hospodářští a administrativní pracovníci
- individuální úkolová mzda – dostávali dělníci na některých speciálních postech
- kolektivní úkolová mzda – pro dělníky v dílnách
- mzda účasti na zisku – pobírali někteří vedoucí pracovních úseků

Vždy na konci roku byla každému přinesena knížka, do které se muselo napsat, kolik by si chtěl v příštím roce vydělat. Baťa prohlašoval: Jste moji spolupracovníci (výraz dělník nepoužíval) a mojí povinností je, vytvořit Vám takové podmínky, abyste si tyto peníze mohli vydělat.

Baťa byl čtvrtým nejbohatším člověkem v Československu. Ačkoliv hospodářsky velmi pozvedl chudý kraj a dal lidem práci a vyšší životní úroveň, v očích komunistů byl jen kapitalistický vykořisťovatel. Ve 30. letech dělnický pěvecký soubor "Modré blúzy" zpíval: Copak v této republice, tu si Baťa fouká, však až přijde revoluce, ať se ztratit kouká.

(V revolučních zvratech se pak ztratil až [Jan Antonín Baťa](#) – ten se stal po tragické smrti polorodého bratra Tomáše Bati, v souladu se závětí, jediným majitelem akciové společnosti [Baťa](#) ve Zlíně, kterou poté, za úzké spolupráce blízkých spolupracovníků, ředitelů firmy [Dominika Čipery](#) a [Hugo Vavrečky](#), v letech [1932–1939](#) řídil. V roce 1939 odešel do [exilu](#) a usadil se pak v [Brazílii](#)...a do ČSR se již nevrátil; po válce u soudu v nepřítomnosti dostal 15 let těžkého žaláře. Soud až v r. 2007 plně JAB rehabilitoval.)^[zdroj?]

Typická byla také Baťova cena, která skoro vždy končila devítkou. Jednoduše 999 Kč vypadá opticky lákavěji než 1000 Kč, přitom jde o rozdíl pouhé jedné koruny.

Tomáš Baťa při práci

Expanze podniku[[editovat](#) | [editovat zdroj](#)]

V letech [1926–1928](#) vzrostl export obuvi a firma [Baťa](#) ovládala více než polovinu československého vývozu. Ve firmě došlo k zavedení [pásové výroby](#), která byla používána v závodech [Henryho Forda](#). Produktivita práce vzrostla o 75 % a počet zaměstnanců o 35 %. Čistý obrat firmy činil 1,9 miliardy předválečných korun. Koncem roku [1928](#) tvořila továrna komplex 30 budov. Koncern se rozrůstal a Baťa také podnikal v dalších sférách hospodářství (gumárenský, chemický, textilní, dřevařský průmysl a mnohé další). Baťa v roce [1931](#) vyráběl ve [Zlíně](#), [Otrokovicích](#), [Třebíči](#), [Bošanech](#), [Nových Zámcích](#). Roku [1931](#) se rodinný podnik změnil na [akciovou společnost](#) se základním kapitálem 135 000 000 korun. Už dlouho předtím vznikaly dceřiné společnosti po celém světě, k tomu přibývaly továrny v [Německu](#), [Anglii](#), [Nizozemsku](#), [Polsku](#) a mnoha dalších zemích. Vytvořil celou řadu výchovných i vzdělávacích organizací ([Baťova škola práce](#)). Ve [Zlíně](#) vzniklo vlastní filmové studio, které se zabývalo natáčením reklam na obuvnické výrobky. Později se ze studia staly známé [Filmové ateliéry Kudlov](#) a [Filmové ateliéry Zlín](#).

Pohřeb Tomáše Bati (na katafalku rakev Tomáše Bati, pod ní rakev šéfpilota Broučka)

Stav podniku Tomáše Bati v roce 1932 [\[editovat\]](#) | [\[editovat zdroj\]](#)

Tomáš Baťa zaměstnával 31 235 pracovníků (z toho 23 906 ve výrobě a 7 329 v prodejnách).

Jeho továrny byly v Československu ([Zlín](#), [Otrokovice](#), [Třebíč](#), [Krasice](#), [Bošany](#), [Nové Zámky](#)) i v cizině ([Německo](#), [Polsko](#), [Jugoslávie](#), [Švýcarsko](#), [Francie](#), [Britská Indie](#)). Baťova obuv se prodávala v 2 500 prodejnách (z nich bylo 1 840 v Československu a 660 v cizině).

Jeho zahraniční prodejny, továrny a sesterské společnosti působily v 54 zemích světa na čtyřech kontinentech:

- [Evropa](#) – 23 zemí: Jugoslávie, Nizozemsko, Dánsko, Polsko, Velká Británie, Německo, Francie, Rakousko, Rumunsko, Švédsko, Švýcarsko, Belgie, Finsko, Lucembursko, Maďarsko, Itálie, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Malta, Kypr, Gibraltar, Kanárské ostrovy
- [Asie](#) – 10 zemí: Britská Indie, Holandská Indie, Malajsko a Singapur, Palestina, Sýrie, Irák, Aden, Siam, Čína, Francouzská Indočína
- [Afrika](#) – 17 zemí: Egypt, Súdán, Belgické Kongo, Jihoafrická Unie, Francouzské Somálsko, Alžírsko, Tunisko, Maroko, Senegal, Zlatonosné pobřeží, Nigérie, Kamerun, Keňa, Tanganyika, Uganda, Habeš, Libye
- [Amerika](#) – 4 země: USA, Kanada, Trinidad, Brazílie

Smrt, let do Möhlinu [\[editovat\]](#) | [\[editovat zdroj\]](#)

Pomník v místě havárie

[Památník Tomáše Bati](#)

12. července 1932 Tomáš Baťa zahynul spolu se svým pilotem [Jindřichem Broučkem](#) při letecké nehodě, když ve svém osobním letadle [Junkers F 13](#) letěl do [Švýcarska](#), aby se zúčastnil otevření nové pobočky v městečku [Möhlin](#)^[7] na břehu [Rýna](#), kde byl přezdíván "Der tschechische Schuhkönig". Ve Švýcarsku pobýval v té době také jeho syn Tomáš Baťa před svou cestou do severní Ameriky a kterého chtěl jeho táta ještě vidět. V té době, kdy vrcholila [velká hospodářská krize](#), měla firma Baťa pobočky již ve více než 60 státech. Vznik poboček v řadě zemí, kupř. i v Möhlinu, byl iniciován především zvyšováním dovozních cel a ochranou místních trhů vládní politikou. Kupř. koncern Baťa v Möhlinu získal pozemky o výměře 24 hektarů za velkorysou nabídku 1 franku za metr čtvereční, což svědčí o [renomé](#) českého průmyslníka a také o faktu,

že na 2800 obyvatel zdejší obce připadalo 100 nezaměstnaných. Celý průmyslový areál i se službami a kolonií domků byl dokončen v 50. letech a s výrobou bot se zde skončilo až v roce 1990.

Tomáš Baťa do Möhlinu startoval z firemního letiště v [Otrokovicích](#). Let byl kvůli mlze o 1 hodinu odložen. Baťa trval na odletu, a při tom tvrdil, že je jeho přílet na 10. hodinu oznámen do Curychu. 8 minut před 6. hodinou ráno letadlo odstartovalo. Letadlo spadlo z výšky kolem 20 až 30 m poblíž továrny na Bahňáku.^[8]

1. verze: pilot pozoroval elektrické vedení, které probíhalo nad areálem Bahňák, když se mu snažil vyhnout, zachytil o roh buď papírny, nebo pily.
2. verze: letadlo bloudilo v mlze několik minut nad Napajedly, ale pilot se nedokázal zorientovat, snad se i pokusil nouzově přistát.

Továrník Baťa tragicky zahynul cca 15 metrů od ohrady továrny na Bahňáku. Pilot Brouček byl nalezen mrtev. V rukou ještě svíral knipl letadla, jakoby chtěl do poslední chvíle zabránit tragédii.

Tomáš Baťa ještě před osudnou havárií svého letadla unikl několikrát smrti. Poprvé v roce 1911 (na [dušičky](#)), kdy měl autonehodu (srazil se s povozem) u [Malenovic](#), a ze které pochází jizva na pravé straně čela. Operován byl ve Vídni. V roce 1917 to byl zánět žil dolních končetin, kdy jej málem „usmrtily“ [křečové žíly](#), které si způsobil dlouhým chozením s plnou [nůš](#) kůží na zádech v počátcích podnikání.)

Ohlasy po smrti [\[editovat\]](#) | [editovat zdroj](#)

[Karel Čapek](#) o Baťovi napsal v [Lidových novinách](#):

„Jiní a povolanejší vám v těchto dnech připamatují Tomáše Baťu jako organizátora, dobyvatele a budovatele z nejuspěšnějších; rád bych na něm vyzvedl stránku skromnější, i když bez ní by nebyl tím velkým Baťou. Byl to muž; byl z lidí, kterým se oblíbeným rčením říká muž sto procentní. Silný a snad trochu bezohledný; a především optimista. Muž naprosto nepodlomený jakoukoli nedůvěrou v sebe; člověk nerozpolcený, který nemele naprázdno, ale silnými zuby překusuje problémy, které leží v linii jeho zájmu. Přetnout gordický uzel je výkon málo subtilní, ale otvírá cestu tomu, kdo se nechce nechat zastavit.“

Na pohřbu Tomáše Bati pronesl smuteční řeč jeho polorodý bratr a nástupce ve firmě [Jan Antonín Baťa](#). Zde je ukázka jeho smuteční řeči:

„Spolupracovníci! Padl... Nejlepší z nás padl, oběť naší práce. Naše velká pracovní rodina ztratila svého zakladatele, budovatele a vůdce. Tělu svého vůdce vzdáváme dnes poslední poctu. Jeho duch však zůstává mezi námi, uprostřed jeho a našeho díla, protože ten duch žije v nás: duch jeho práce, jeho nadšení, jeho obětavost a píle zůstane nám pro věky příkladem. Pracujeme společně na velkém díle. Toto dílo nám odkázal zesnulý Tomáš Baťa ve své závěti...“

V podnicích Tomáše Bati tehdy mělo obživu třicet tisíc zaměstnanců, firemní továrny a prodejny se rozkládaly na čtyřech kontinentech. Ve Zlíně naproti továrnímu kolosu stálo [Náměstí Práce](#) s dvěma obchodními domy, sociálním ústavem, [hotelem](#) a [kinem](#) (největší biograf ve střední Evropě), skoro hotová byla školní čtvrť, přibývaly internáty a pavilony v nemocnici, město lemovaly zahradní čtvrti s jeden a půl tisícem domků pro zaměstnance. Na základě platné závěti TB, převzal po jeho tragické smrti akcie fy BAŤA jeho polorodý bratr Jan Antonín Baťa, který spolu s [Dominikem Čiperou](#) a [Hugo Vavrečkou](#) převzal i řízení a rozvoj fy Baťa. Rozvoj podnikání pokračoval, stejně jako budování Zlína. V roce 1933 byl postaven [památník Tomáše Bati](#) – stavba patří k vrcholnému dílu zlínského funkcionalismu, [Baťův kanál](#) – rozšíření a prodloužení vodní cesty až do Otrokovic s částečným využitím i řeky Moravy (každý den na stavbě pracovalo na 800 dělníků, práce se prováděly ručně, bez použití mechanizace), od r. 1939 výstavba rodinných domků na Lesní čtvrti atd.

Neodmyslitelnou součástí Baťovy tradice patřilo i do té doby jedinečné, logicky navazující provádění číslování postavených čtvrtídomků a půldomků tak, jak se v jednotlivých ulicích postupně domky dostavovaly. Založil se tím jedinečný a přehledný systém logistiky i orientace. Další významná stavba [Baťův mrakodrap](#) (1938) nesla přívlastek "nejvyšší betonová stavba Evropy". Mrakodrap byl správním a administrativním centrem podniků Baťa. Po druhé světové válce se stal administrativním a řídicím centrem nástupnických podniků SVIT. Od roku 2004, po rozsáhlé rekonstrukci celé budovy 21, zde sídlí Krajský a Finanční úřad Zlínského kraje. Budova je Kulturní památkou ČR.